



LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS RELIGINIŲ BENDRIJŲ TEISĖS Į IŠLIKUSĮ NEKILNOJAMĄJĮ TURTAŲ ATKŪRIMO TVARKOS ĮSTATYMO 5 STRAIPSNIO 1 DALIES ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2012 m. birželio 19 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Egidijaus Bieliūno, Tomos Birmontienės, Prano Kuconio, Gedimino Mesonio, Ramutės Ruškytės, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Romualdo Kęstučio Urbaičio, Dainiaus Žalimo, sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Teismo posėdyje 2012 m. birželio 11 d. rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 15/2009 pagal pareiškėjo – Kauno apygardos administracinio teismo prašymą ištirti, ar Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo 5 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, 29 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

1. Pareiškėjas – Kauno apygardos administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą, kurioje Mažesniųjų Brolių Ordino Lietuvos Šv. Kazimiero Provincija, kaip teigiama pareiškėjo prašyme, atsikūrusi vėliau nei baigėsi Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatyme (toliau – ir Įstatymas) nustatytas terminas religinių bendrijų prašymams

dėl teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo ir turto grąžinimo pateikti, prašė *inter alia* atnaujinti terminą prašymui dėl nuosavybės teisių į tam tikrą nekilnojamąjį turtą Kauno mieste atkūrimo pateikti ir kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl Įstatymo 5 straipsnio 1 dalies atitikties Konstitucijai. Šia teisės norma esą antikonstituciškai siauriamos religinių bendrijų galimybės atkurti nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą, jeigu prašymas pateikiamas vėliau nei per metus nuo Įstatymo įsigaliojimo, juo labiau kad panašios paskirties viešosios teisės akte – Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme yra numatyta galimybė teismo tvarka piliečiams, praleidusiems šiame įstatyme nustatytą prašymų atkurti nuosavybės teises pateikimo terminą dėl priežasčių, kurias teismas pripažįsta svarbiomis, jį atnaujinti.

2. Pareiškėjo – Kauno apygardos administracinio teismo prašymas grindžiamas šiais argumentais.

Teisiniu reguliavimu, nustatytu Įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje, yra susiauriamos religinių bendrijų teisės atkurti nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą, paneigiami dalies visuomenės narių teisėti lūkesčiai gauti teisingą nusavinto nekilnojamojo turto atlyginimą, kadangi religinė bendrija, per metus nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos nepateikusi prašymo atkurti nuosavybės teises, nebeturi teisės į nuosavybės teisių atkūrimą.

Pareiškėjas remiasi oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, jog valstybė turi pareigą veikti taip, kad nuosavybės teisės savininkams būtų atkurtos; savininkai turi teisėtą lūkestį, kad jų nuosavybės teisės į išlikusius gyvenamuosius namus, jų dalis, butus bus atkurtos; šį jų teisėtą lūkestį saugo ir gina Konstitucija.

II

1. Atstovauti suinteresuotam asmeniui – Seimui Seimo Pirmininko 2009 m. gegužės 13 d. potvarkiu Nr. PP-40 buvo paskirtas Seimo narys Mantas Varaška.

2. Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti M. Varaškos rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad Įstatymo 5 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Konstitucijai. Suinteresuoto asmens atstovo pozicija grindžiama šiais argumentais.

Seimas, siekdamas bent iš dalies atkurti teisingumą – atkurti religinių bendrijų pažeistas nuosavybės teises, pasirinko ne *restitutio in integrum*, bet ribotą restituciją. Religinių bendrijų nuosavybės teisių atkūrimo procesas, prasidėjęs 1990 m. vasario 14 d. priėmus įstatymą „Dėl maldos namų bei kitų pastatų grąžinimo religinėms bendruomenėms“, tęsiasi pagal šiuo metu galiojantį Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymą ir nėra pasibaigęs.

Pagal Konstituciją Seimas, įstatymais nustatydamas nuosavybės teisių atkūrimo sąlygas ir

tvarką, turi atsižvelgti į socialinių, ekonominių ir kitų sąlygų pokyčius, derinti asmenų, siekiančių atkurti nuosavybės teises, interesus ir visuomenės poreikius. Atkuriant vienų asmenų teises negali būti pažeistos kitų asmenų teisės, teisingumo negalima pasiekti pripažįstant tik vienos grupės arba vieno asmens interesus ir kartu neigiant kitų interesus. Seimas, reglamentuodamas nuosavybės teisių atkūrimo sąlygas ir tvarką, turėjo diskreciją nustatyti teisės į nuosavybės teisių atkūrimą įgyvendinimo terminus, kurie sudarė prielaidas valstybei numatyti religinėms bendruomenėms gražinamo turto mastą, pasirengti nuosavybės teisių atkūrimo procesui, užtikrinti teisinių santykių stabilumą, nekilnojamojo turto apyvartoje dalyvaujančių subjektų teisėtus lūkesčius ir teisinį tikrumą, pasiekti pusiausvyrą tarp religinių bendrijų, kurioms atkuriamos nuosavybės teisės, ir visos visuomenės interesų. Lietuvos valstybė prisiėmė įsipareigojimą atkurti ne visų religinių bendrijų nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą, bet tik tų, kurios patenka į Įstatymo 2 straipsnyje apibrėžtą subjektų ratą ir kurios Įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje nustatytu laiku pateikė prašymą dėl nuosavybės teisių atkūrimo. Dėl terminų neapibrėžtumo nebūtų galima užbaigti nuosavybės teisių atkūrimo proceso, nes atsiradus vis naujam subjektui, dėl įvairių priežasčių praleidusiam Įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje nustatytą terminą, būtų įsiterpiama į jau susiklosčiusius santykius, nebūtų užtikrinti nekilnojamojo turto ekonominėje apyvartoje dalyvaujančių subjektų teisėti lūkesčiai, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas, t. y. galėtų būti pažeistas konstitucinis teisinės valstybės principas.

Suinteresuoto asmens atstovas pažymi ir tai, kad religinių bendrijų ir fizinių asmenų, kaip asmenų kategorijų, nuosavybės teisių atkūrimo sąlygų ir tvarkos skirtumai yra grindžiami objektyviais šių subjektų padėties skirtumais ir negali būti vertinami kaip prieštaraujantys Konstitucijos 29 straipsniui. Šių asmenų nuosavybės teisių atkūrimo sąlygos ir tvarka reguliuojamos skirtingais įstatymais ir negali būti tapatinamos.

3. 2012 m. gegužės 30 d. Konstituciniame Teisme buvo gautas Seimo Pirmininko 2012 m. gegužės 25 d. potvarkis Nr. PP-251, kuriuo atstovauti suinteresuotam asmeniui – Seimui šioje konstitucinės justicijos byloje įgalioti Seimo nariai Vaidotas Bacevičius ir Rima Baškienė. Šiuo potvarkiu pripažintas netekusiu galios Seimo Pirmininko 2009 m. gegužės 13 d. potvarkis Nr. PP-40, kuriuo atstovauti Seimui buvo įgaliotas Seimo narys M. Varaška.

4. Parengus bylą ir ją paskyrus nagrinėti Konstitucinio Teismo posėdyje buvo gauti suinteresuoto asmens atstovų V. Bacevičiaus ir R. Baškienės rašytiniai paaiškinimai, kuriuose jie savo pozicijos dėl ginčijamo teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijai nepateikia. Paaiškinimuose nurodomi *inter alia* valstybės archyvų darbo, taip pat Katalikų bažnyčios kanonų teisėje numatyto religinės bendrijos statusą turinčių subjektų formavimo ypatumai, kurie, atstovų nuomone, tam tikrais atvejais galėjo lemti tai, kad religinė bendrija (Mažesniųjų Brolių Ordino Lietuvos Šv. Kazimiero Provincija) ne dėl savo kaltės nepasinaudojo teise Įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje

nustatytu terminu pateikti prašymą atkurti nuosavybės teisę į išlikusį nekilnojamąjį turtą ir gražinti jį natūra.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

1. Kaip minėta, pareiškėjas – Kauno apygardos administracinis teismas prašo ištirti, ar Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo 5 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui, 29 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

2. Seimas 1995 m. kovo 21 d. priėmė Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymą, kuris įsigaliojo 1995 m. kovo 29 d.

2.1. Šiuo įstatymu yra reglamentuojama religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą, kuris pagal buvusios LTSR (TSRS) įstatymus buvo nacionalizuotas ar kitaip valstybės nusavintas, atkūrimo tvarka ir sąlygos (1 straipsnio 1 dalis).

2.2. Įstatymo 5 straipsnyje „Prašymų dėl išlikusio nekilnojamojo turto gražinimo pateikimo tvarka“, kurio 1 dalis ginčijama šioje konstitucinės justicijos byloje, nustatyta:

„Religinės bendrijos prašymus dėl teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo ir turto gražinimo pateikia to turto valdytojui pagal turto buvimo vietą per vienerius metus nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos.

Nuosavybės teisę patvirtinantys dokumentai turi būti pateikti per vienerius metus nuo prašymo atkurti nuosavybės teisę į išlikusį nekilnojamąjį turtą pateikimo dienos.“

2.3. Įstatymo 5 straipsnis vėliau keičiamas ir (arba) papildomas nebuvo.

2.4. Šiame kontekste pažymėtinos ir kitos Įstatymo (su vėlesniais pakeitimais ir (arba) papildymais) nuostatos:

– „Prašyme dėl išlikusio nekilnojamojo turto gražinimo ar kompensacijos už jį išmokėjimo nurodomas religinės bendrijos pavadinimas, buveinės adresas, nekilnojamojo turto objektai, jų buvimo vieta, nuosavybės teisės į šį turtą pagrindas, nuosavybės praradimo priežastis ir laikas, dabartinis turto naudotojas“ (6 straipsnio 1 dalis); „Prašyme nurodomas pageidavimas atgauti turtą natūra, ekvivalentine natūra arba gauti už jį kompensaciją. Prie prašymo turi būti pridėti nuosavybės teisę patvirtinantys dokumentai“ (6 straipsnio 2 dalis);

– „Prašymai, paduoti iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos, turi būti papildomi pagal šio įstatymo nuostatas“ (6 straipsnio 3 dalis);

– „Nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos sprendimai dėl maldos namų bei kitų pastatų gražinimo arba lėšų kompensavimo religinėms bendruomenėms pagal 1990 m. vasario 14 d. Lietuvos Respublikos įstatymą „Dėl maldos namų bei kitų pastatų gražinimo religinėms

bendruomenėms“ nepriimami, o pareiškimai dėl turto grąžinimo arba jo išpirkimo nagrinėjami šio įstatymo nustatyta tvarka“ (15 straipsnio 3 dalis);

– „Išimtiniais atvejais nuosavybės teisė į išlikusį nekilnojamąjį turtą, nurodytą šio įstatymo 4 straipsnyje, gali būti atkuriamas grąžinant jį natūra Vyriausybės ir religinės bendrijos susitarimu, kuriam pritaria Lietuvos Respublikos Seimas“ (15 straipsnio 1 dalis); „Religinės bendrijos prašymas dėl šio nekilnojamojo turto grąžinimo natūra turi būti pateiktas iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos, išskyrus atvejus, kai išnyksta šio įstatymo 4 straipsnyje numatytos aplinkybės“ (15 straipsnio 2 dalis (2002 m. liepos 4 d. redakcija);

– „Išlikęs nekilnojamas turtas religinei bendrijai jos pageidavimu grąžinamas natūra, išskyrus šį turtą: 1) gyvenamuosius namus ir butus, jei juose gyvena nuomininkai; 2) pastatus ir kitus statinius, pertvarkytus, perstatytus taip, kad jų bendrasis plotas padidėjo daugiau kaip 1/3 ir naujai sukurto ploto negalima atskirti nuo buvusiojo, arba jeigu jų pagrindinės konstrukcijos pakeistos daugiau kaip 50 procentų; 3) pastatus ir statinius, perduotus mokslo, sveikatos priežiūros, kultūros, švietimo ir ryšių įstaigoms; 4) pastatus ar jų dalis, kurie perduoti į privačią nuosavybę pagal perleidimo momentu galiojusius įstatymus“ (4 straipsnio 1 dalis).

3. Taigi ginčijamoje Įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje *inter alia* nustatytas konkretus (fiksotas) vienu metų terminas religinių bendrijų prašymams dėl teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo ir turto grąžinimo pateikti, t. y. religinių bendrijų galimybė teikti minėtus prašymus siejama su vienu metų trukme, skaičiuojama nuo Įstatymo įsigaliojimo dienos.

3.1. Pažymėtina, kad nei Įstatymo 5 straipsnyje, nei kituose jo straipsniuose nėra *expressis verbis* nustatyta, jog tam tikra tvarka gali būti atnaujinamas praleistas vienu metų terminas religinių bendrijų prašymams dėl teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo ir turto grąžinimo pateikti.

3.2. Pažymėtina ir tai, kad nei Įstatymo 5 straipsnyje, nei kituose jo straipsniuose taip pat nėra *expressis verbis* nustatyta, jog tam tikra tvarka gali būti atnaujinamas praleistas vienu metų nuo prašymo atkurti nuosavybės teisę pateikimo terminas, per kurį turi būti pateikti nuosavybės teisę į išlikusį nekilnojamąjį turtą patvirtinantys dokumentai.

3.3. Taip pat pažymėtina, jog nei Įstatymo 5 straipsnyje, nei kituose jo straipsniuose nėra *expressis verbis* nustatyta, kad religinės bendrijos, praleidusios Įstatyme nustatytą terminą prašymams pateikti, netenka teisės į nuosavybės teisės atkūrimą pagal Įstatymą. Visuminis teisinis reguliavimas, įtvirtintas cituotose Įstatymo, *inter alia* jo 15 straipsnio 2 dalies (2002 m. liepos 4 d. redakcija), 3 dalies, nuostatose, suponuoja tai, kad:

– ginčijamoje Įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas, kuriuo nustatytas prašymų, atitinkančių Įstatymo 6 straipsnyje įtvirtintus turinio reikalavimus, atkurti nuosavybės teisę pateikimo terminas, nėra absoliutus visose Įstatyme numatytose religinių bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo situacijose, *inter alia* susijusiose su nekilnojamojo turto grąžinimu

natūra išimtiniais atvejais, „kai išnyksta šio įstatymo 4 straipsnyje numatytos aplinkybės“ (15 straipsnio 2 dalis (2002 m. liepos 4 d. redakcija); iš Seimo 2002 m. liepos 4 d. priimto Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo 11 ir 15 straipsnių papildymo įstatymo aiškinamojo rašto matyti, jog šiais pakeitimais, atsižvelgiant į daugkartinius religinių bendrijų prašymus grąžinti išlikusį nekilnojamąjį turtą natūra, buvo siekiama nustatyti, kad išnykus aplinkybėms, dėl kurių išlikęs nekilnojamasis turtas buvo priskirtas prie valstybės išperkamo, „prašymo pateikimo terminas netaikomas“;

– religinės bendrijos prašymus dėl maldos namų bei kitų pastatų grąžinimo galėjo teikti dar iki ginčijamo (nurodyta apimtimi) įstatymo įsigaliojimo, t. y. pagal 1990 m. vasario 14 d. įstatymą „Dėl maldos namų bei kitų pastatų grąžinimo religinėms bendruomenėms“, o šiuos prašymus papildyti – pagal ginčijamo įstatymo nuostatas.

4. Vertinant, ar Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo 5 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui, 29 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, kad pagal oficialiąją konstitucinę doktriną:

– kol atitinkamos valstybės institucijos nėra priėmusios sprendimo dėl nuosavybės teisių atkūrimo, asmenys, kuriems atkuriamos nuosavybės teisės, realiai neturi subjektinių nuosavybės teisių į turėtajį turtą; kai įstatymo pagrindu nuosavybės teisės yra atkurtos, jų gynybai visa apimtimi yra taikomos Konstitucijos 23 straipsnio normos; valstybės įgaliotai institucijai priėmus sprendimą atkurti asmeniui nuosavybės teises, tas asmuo įgyja nuosavybės teises, kurios saugomos ir ginamos pagal Konstitucijos 23 straipsnį (Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d., 2005 m. rugpjūčio 23 d., 2010 m. gruodžio 22 d. nutarimai);

– visų asmenų lygybės principas nepaneigia to, kad įstatyme gali būti nustatytas nevienodas teisinis reguliavimas tam tikrų asmenų kategorijų, esančių skirtingose padėtyse, atžvilgiu; diskriminaciniams ribojimams nepriskiriami ir specialūs reikalavimai arba tam tikros sąlygos, kai jų nustatymas būna susijęs su reguliuojamų santykių ypatumais (Konstitucinio Teismo 2003 m. liepos 4 d., 2003 m. lapkričio 17 d., 2003 m. gruodžio 3 d. nutarimai).

4.1. Nagrinėjamos konstitucinės justicijos bylos kontekste pažymėtina, kad pagal Konstituciją Konstitucinis Teismas nesprenžia vienodos galios teisės aktų suderinamumo, konkurencijos klausimų (Konstitucinio Teismo 1999 m. rugsėjo 29 d., 2006 m. lapkričio 13 d., 2007 m. birželio 27 d., 2007 m. rugsėjo 6 d., 2007 m. rugsėjo 12 d., 2010 m. lapkričio 16 d., 2012 m. balandžio 25 d. sprendimai). Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, jog tai, kad jis pagal Konstituciją nesprenžia vienodos galios teisės aktų suderinamumo, konkurencijos klausimų, nereiškia, kad tam tikrais atvejais teisės aktų (jų dalių) nesuderinamumas negali suponuoti jų (ar kai kurių iš jų) prieštaravimo Konstitucijai ir kad Konstitucinis Teismas tam tikromis aplinkybėmis negali to konstatuoti; tokiais atvejais turi būti vertinama pareiškėjo prašymo argumentų visuma

(Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d., 2007 m. birželio 27 d., 2007 m. rugsėjo 6 d., 2007 m. rugsėjo 12 d. sprendimai).

4.2. Pažymėtina ir tai, kad Konstitucinio Teismo aktuose (*inter alia* 2003 m. kovo 4 d., 2005 m. rugpjūčio 23 d., 2007 m. liepos 5 d., 2008 m. gegužės 20 d., 2010 m. kovo 9 d., 2010 m. gruodžio 22 d. nutarimuose) yra suformuota plati oficialioji konstitucinė piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo doktrina, kuri grindžiama *inter alia* nuostatomis, kad:

- Lietuvos valstybė, siekdama bent iš dalies atkurti teisingumą – atkurti pažeistas nuosavybės teises, pasirinko ne *restitutio in integrum*, bet ribotą restituciją; tokį pasirinkimą lėmė nuosavybės teisių atkūrimo mastas ir ribotos materialinės bei finansinės valstybės galimybės; įstatymais reguliuojant paneigtų nuosavybės teisių atkūrimą buvo būtina atsižvelgti į tai, kad okupacijos metais susiformavo kiti turtiniai, socialiniai ir ekonominiai žmonių santykiai, atsirado kitos objektyvios aplinkybės, dėl kurių buvo neįmanoma visiškai atkurti nuosavybės teisių (grįžti į pirminę padėtį);

- įstatymų leidėjas, reguliuodamas paneigtų nuosavybės teisių atkūrimą, turi diskreciją nustatyti nuosavybės teisių atkūrimo sąlygas ir tvarką;

- įstatymų leidėjas, reguliuodamas nuosavybės teisių atkūrimą, turi diskreciją nustatyti *inter alia* prašymų atkurti nuosavybės teises pateikimo terminus; tai darydamas įstatymų leidėjas privalo atsižvelgti į tai, kad nepagrįstai ilgi nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo terminai, ypač nepagrįstas jų pailginimas (*inter alia* nevienkartinis pratęsimas), gali iškreipti pačių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo institutą (Konstitucinio Teismo 2010 m. gruodžio 22 d. nutarimas);

- tai, kad valstybė nutarė, jog paneigtos nuosavybės teisės turi būti atkurtos, taip pat tai, kad buvo priimtas restitucijos santykius reguliuojantis įstatymas ir pradėtas įgyvendinti nuosavybės teisių atkūrimas, asmenims, turintiems teisę atkurti nuosavybės teises, sukūrė teisėtą lūkestį įstatymo nustatytais būdais, sąlygomis, tvarka ir terminais įgyvendinti šią savo teisę; minėtą teisėtą lūkestį saugo ir gina Konstitucija; kartu valstybei atsirado pareiga nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimą įstatymais reguliuoti taip, kad minėtas teisėtas lūkestis būtų realiai įgyvendintas;

- konstituciniai darnios, teisingos, atviros pilietinės visuomenės imperatyvai, konstituciniai teisinio tikrumo, teisinio saugumo, teisėtų lūkesčių apsaugos reikalavimai suponuoja tai, kad pradėtas restitucijos procesas negali tęstis nepagrįstai ilgai; taigi atitinkamų santykių teisinio reguliavimo pakeitimai taip pat negali būti tokie, kad sudarytų prielaidas nepagrįstai ilgai tęsti šį procesą; dėl nepagrįstai ilgo laiko, per kurį atkuriamos nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą, gali būti iškreipta ar net paneigta pati restitucijos instituto esmė, pažeistos asmens konstitucinės nuosavybės teisės, taip pat kitos teisės, pakirstas žmonių pasitikėjimas valstybe ir

teise (Konstitucinio Teismo 2007 m. liepos 5 d., 2010 m. gruodžio 22 d. nutarimai).

5. Sprendžiant, ar Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo 5 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui, 29 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui, pažymėtina, kad oficialioji konstitucinė piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo doktrina, *inter alia* joje atskleisti reikalavimai piliečių prašymų atkurti nuosavybės teises pateikimo terminams, *mutatis mutandis* taikytina religinių bendrijų nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo teisiniam reguliavimui, *inter alia* religinių bendrijų prašymų atkurti nuosavybės teises pateikimo terminų nustatymui.

Taigi įstatymų leidėjas, reguliuodamas religinių bendrijų nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimą, turi diskreciją nustatyti *inter alia* konstituciškai pakankamus (protingus) religinių bendrijų prašymų atkurti nuosavybės teises pateikimo terminus; tai darydamas įstatymų leidėjas privalo atsižvelgti į tai, kad nepagrįstai ilgi religinių bendrijų nuosavybės teisių atkūrimo terminai gali iškreipti patį nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo institutą.

6. Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas nurodyta apimtimi ginčijamą reglamentavimą, susijusį su religinių bendrijų prašymų atkurti nuosavybės teisę pateikimo terminu:

- nustatė praėjus penkeriems metams nuo nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo, t. y. 1995 m.;

- susiejo su vienu metų „nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos“ terminu minėtam prašymui pateikti (Įstatymo 5 straipsnio 1 dalis) ir su vienu metų „nuo prašymo atkurti nuosavybės teisę į išlikusį nekilnojamąjį turtą pateikimo dienos“ terminu nuosavybės teisę patvirtinantiems dokumentams pateikti (Įstatymo 5 straipsnio 2 dalis);

- susiejo ir su tais religinių bendruomenių prašymais dėl maldos namų bei kitų pastatų gražinimo, kurie galėjo būti pateikti dar iki ginčijamo (nurodyta apimtimi) įstatymo įsigaliojimo (t. y. pagal 1990 m. vasario 14 d. įstatymą „Dėl maldos namų bei kitų pastatų gražinimo religinėms bendruomenėms“), tuo aspektu, kad tokie anksčiau pateikti prašymai galėjo būti papildyti pagal ginčijamo įstatymo nuostatas (6 straipsnio 3 dalis), o prašymas dėl tam tikro nekilnojamojo turto gražinimo natūra gali būti teikiamas, „kai išnyksta šio įstatymo 4 straipsnyje numatytos aplinkybės“ (15 straipsnio 2 dalis (2002 m. liepos 4 d. redakcija).

7. Pažymėtina ir tai, kad pareiškėjas neginčija minėtų terminų jų pakankamumo ir protingumo požiūriu, t. y. jis nepateikė argumentų, kad Įstatymo 5 straipsnyje nustatytas vienu metų „nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos“ terminas prašymui atkurti nuosavybės teisę pateikti ir vienu metų „nuo prašymo atkurti nuosavybės teisę į išlikusį nekilnojamąjį turtą pateikimo dienos“ terminas nuosavybės teisę patvirtinantiems dokumentams pateikti yra konstituciškai nepakankami

(neprotingi).

8. Pažymėtina, jog iš pareiškėjo – Kauno apygardos administracinio teismo prašymo matyti, jog Mažesniųjų Brolių Ordino Lietuvos Šv. Kazimiero Provincija prašė, kad teismas kreiptųsi į Konstitucinį Teismą dėl Įstatymo 5 straipsnio 1 dalies atitikties Konstitucijai, nes manė, jog ši teisės norma yra antikonstitucinė ir tuo požiūriu, kad panašios kaip Įstatymas paskirties viešosios teisės akte – Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme yra numatyta galimybė teismo tvarka piliečiams, praleidusiems šiame įstatyme nustatytą prašymų atkurti nuosavybės teises pateikimo terminą dėl priežasčių, kurias teismas pripažįsta svarbiomis, jį atnaujinti.

Šiame kontekste paminėtina, kad piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimas buvo pradėtas įgyvendinti 1991 m. rugpjūčio 1 d., įsigaliojus 1991 m. birželio 18 d. Lietuvos Respublikos įstatymui „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“, tačiau įstatymų leidėjas, reguliuodamas piliečių nuosavybės teisių atkūrimą, praleisto termino piliečių prašymams atkurti nuosavybės teises pateikti atnaujinimo institutą įtvirtino tik 2004 m. spalio 12 d., kai Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo (įsigaliojusio 2004 m. spalio 26 d.) 1 straipsniu pakeitė Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 10 straipsnio 1 dalį ir ją išdėstė taip: „Nuosavybės teisės atkuriamos piliečiams, kurių prašymai atkurti nuosavybės teises į nekilnojamąjį turtą pateikti Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ nustatytais terminais ir šio įstatymo nustatyta tvarka iki 2001 m. gruodžio 31 d. Piliečiams, praleidusiems nustatytą terminą dėl priežasčių, kurias teismas pripažįsta svarbiomis, praleistas terminas gali būti atnaujinamas.“

8.1. Pažymėtina, kad, kaip minėta, pagal Konstituciją Konstitucinis Teismas nesprendžia vienodos galios teisės aktų suderinamumo, konkurencijos klausimų.

8.2. Pabrėžtina, kad įstatymų leidėjas, reguliuodamas nuosavybės teisių atkūrimo santykius, pagal Konstituciją gali nustatyti pakankamą (protingą) terminą asmenų prašymams atkurti nuosavybės teises pateikti ir, jei tai nustato, neprivalo nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį teismai galėtų atnaujinti šį terminą tiems asmenims, kurie dėl tam tikrų priežasčių yra jį praleidę. Vien tai, kad įstatymų leidėjas, reguliuodamas piliečių nuosavybės teisių atkūrimą ir įgyvendindamas savo diskreciją, nustato galimybę teismams atnaujinti prašymo atkurti nuosavybės teises pateikimo terminą tiems piliečiams, kurie dėl tam tikrų priežasčių yra jį praleidę, savaime nereiškia, kad tapatų teisinį reguliavimą įstatymų leidėjas pagal Konstituciją privalo įtvirtinti ir tame įstatyme, pagal kurį atkuriamos religinių bendrijų – juridinių asmenų, kurie pagal galimybes įgyvendinti savo teises iš esmės skiriasi nuo piliečių, – nuosavybės teisės. Iš Konstitucijos, *inter*

alia jos 23, 29 straipsnių, konstitucinio teisinės valstybės principo, nekyla įstatymų leidėjo pareigos *expressis verbis* nustatyti tokį religinių bendrijų nuosavybės teisių atkūrimo teisinį reguliavimą, *inter alia* religinių bendrijų prašymų atkurti nuosavybės teises pateikimo terminą, kuris atitiktų nustatytą piliečių nuosavybės teisių atkūrimo teisinį reguliavimą, *inter alia* piliečių prašymų atkurti nuosavybės teises pateikimo terminą (ir galimybę jį atnaujinti).

8.3. Taigi nėra pagrindo teigti, jog įstatymų leidėjas, ginčijamu (nurodyta apimtimi) religinių bendrijų nuosavybės teisių atkūrimo teisiniu reguliavimu, nustatytu nuo nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo prabėgus penkeriems metams, t. y. 1995 m., įtvirtindamas vienų metų terminą religinių bendrijų prašymams atkurti nuosavybės teisę pateikti, pagal Konstituciją esą privalėjo ar dabar privalo *expressis verbis* įtvirtinti praleisto šio vienų metų termino atnaujinimo teisinį reguliavimą, juo labiau tokį, kuris nuo 2004 m. spalio 12 d. įtvirtintas Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, ir juo labiau tuo požiūriu, kad, kaip minėta:

– nei Įstatymo 5 straipsnyje, nei kituose jo straipsniuose nėra *expressis verbis* nustatyta, kad religinės bendrijos, praleidusios Įstatyme nustatytą terminą prašymams pateikti, netenka teisės į nuosavybės teisės atkūrimą pagal Įstatymą;

– išimtiniais atvejais prašymas dėl tam tikro nekilnojamojo turto grąžinimo natūra gali būti teikiamas (tenkinamas), „kai išnyksta šio įstatymo 4 straipsnyje numatytos aplinkybės“ (15 straipsnio 2 dalis (2002 m. liepos 4 d. redakcija).

8.4. Vadinas, įstatymų leidėjas, reguliuodamas nuosavybės teisių atkūrimo santykius, pagal Konstituciją turi diskreciją religinių bendrijų nuosavybės teisių atkūrimą, *inter alia* religinių bendrijų prašymų atkurti nuosavybės teises pateikimo terminą (ir galimybę jį atnaujinti), *expressis verbis* reglamentuoti kitaip, palyginti su piliečių nuosavybės teisių atkūrimo, *inter alia* prašymų atkurti nuosavybės teises pateikimo termino atnaujinimo, reglamentavimu.

9. Konstatuotina, kad Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtintas pakankamas (protingas) terminas religinių bendrijų prašymams atkurti nuosavybės teisę pateikti, joje nustatytu teisiniu reguliavimu sudarytos prielaidos užtikrinti, kad religinių bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo terminai neiškreiptų paties nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo instituto, nėra paneigiami konstituciniai asmenų lygybės ir teisinės valstybės principai, nuosavybės neliečiamumo ir nuosavybės teisių apsaugos garantijos.

10. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo 5 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Konstitucijos 23 straipsniui, 29 straipsnio 2 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo (Žin., 1995, Nr. 27-600) 5 straipsnio 1 dalis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Egidijus Bieliūnas

Toma Birmontienė

Pranas Kuconis

Gediminas Mesonis

Ramutė Ruškytė

Egidijus Šileikis

Algirdas Taminskas

Romualdas Kęstutis Urbaitis

Dainius Žalimas